

**Recenzent:**

Warszawa, 1.07.2020

ks. dr hab. Krzysztof Marcyński, prof. UKSW  
Katedra Teorii, Języka i Etyki Mediów  
Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa  
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie  
ul. Dewajtis 5  
01-815 Warszawa  
tel. 600 090 781  
e-mail: k.marcynski@uksw.edu.pl

**Recenzja rozprawy doktorskiej pt.  
„Crowd-learning as a Method of Improving Vocational Skills  
in the Information Society by the Example of Poland”**

przygotowanej przez Sylwię Przybyło  
w Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej  
Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą  
w Rzeszowie pod kierunkiem promotora:  
dr. hab. prof. nadzw. Andrzeja Adamskiego  
i promotora pomocniczego: dr Barbary Przywary

**Wprowadzenie**

Współczesna edukacja to nie monolit – zamknięta przestrzeń, zarezerwowana jedynie dla pedagogów i zarządzających oświatą. Edukacja XXI wieku to już kulturowy trend, styl życia człowieka w każdym wieku, kształtowany w ogromnej mierze przez zmiany w sposobach porozumiewania się między ludźmi. Kształcenie zatem formalne czy nieformalne to również przedmiot zainteresowań badaczy nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Pierwszy charakterystyczny trend w tejże edukacji to doksztalcanie się przez całe życie. Doskonalenie kompetencji zawodowych nie kończy się na edukacji szkolnej i uniwersyteckiej. Odbierając dyplom, rozpoczynamy pracę zawodową i jednocześnie starania o kolejny dyplom, certyfikat, i tym samym nowe zawodowe kompetencje. To

*Krzysztof Marcyński*

jest już ten dobrze osadzony paradygmat edukacyjny w naszym społeczeństwie XXI wieku.

Drugi natomiast to ten, że do historii przeszedł model edukacji jedynie formalnej zamkniętej do przestrzeni klasy, szkoły czy uczelni. Pisał o tym w latach 50. XX wieku jeden z twórców studiów nad mediami na szczeblu uniwersyteckim Marshall McLuhan, który zatytułował jedną ze swoich publikacji bardzo wymownie: „Classroom Without Walls”<sup>1</sup>. Stwierdza w niej, że ilość informacji przekazywanych przez prasę, czasopisma, filmy, TV, radio znacznie przewyższa ilość informacji przekazywanych na lekcjach w szkole i w podręcznikach szkolnych. W myśl tego zaczęliśmy się uczyć nie tylko w szkole, ale także przez media poza szkołą. McLuhan określił to zjawisko jako nagłe zawalenie się ścian klas szkolnych. Tym samym – w jego przekonaniu – nie powinniśmy budować ścian między sobą, które oddzielają nasze doświadczenia. To zjawisko polegające na tym, że do uczenia się nie potrzeba klas, budynków szkolnych można doskonale zobaczyć szczególnie w dobie światowego wyzwania, jakim jest pandemia koronawirusa. Pokoje, mieszkania, domy nauczycieli stały się w bardzo krótkim czasie przedłużeniem uniwersytetów, a nasza organizacja miejsc pracy - przedłużeniem dziekanatów (administracji oświatowej). Nagle – w mniejszym lub większym stopniu – przeszliśmy z nauczania w jednej sali wykładowej, przy jednym biurku do nauczania w Sieci – „infrastruktury społecznościowej” o ogromnych, niezliczonych możliwościach, w różnym miejscu i czasie.

A trzeci paradygmat edukacyjny XXI wieku to taki, że żyjemy w wieku informacji, który zdominowany jest przez technologię, zmediatyzowaną komunikację i globalizację, a życie w nim domaga się od szkół różnego szczebla innych wyników uczenia się niż to miało miejsce do tej pory. Dzisiaj liczy się nie tyle dyplom czy liczba lat spędzonych w szkole czy na uczelni, co nieustanne zdobywanie takich kompetencji, które pozwalają funkcjonować w świecie, na rynku pracy, czy w codziennym życiu. Dlatego często stwierdza się, że edukacja powinna koncentrować się bardziej na uczeniu się, niż na nauczaniu. Jest to pójście w kierunku otwartej nauki i wolnego

---

<sup>1</sup> M. McLuhan, *Classroom Without Walls*, „Explorations 7: Studies in Culture and Communication” March 1957, s. 22-26.

Krzysztof Moryc

dostępu do wiedzy, co sprzyja kształceniu kreatywnych, myślących i kompetentnych obywateli<sup>2</sup>.

Do tych – jakże aktualnych i bardzo ważnych – współczesnych zjawisk nawiązuje Pani mgr Sylwia Przybyło w swojej dysertacji zatytułowanej: „Crowd-learning as a Method of Improving Vocational Skills in the Information Society by the Example of Poland”. Wśród badawczych celów szczegółowych – przedstawionych przez Autorkę – znajdujemy m.in. następujący: określenie przemian technologicznych i komunikacyjnych, które wpłynęły na zmianę modelu komunikacji i paradygmatu uczenia się (s. 11), wyrażający kontekst kulturowy i społeczny crowd-learningu. Ponieważ ta forma i metoda uczenia się nie są w Polsce tak bardzo znane, niniejsza rozprawa doktorska, a zwłaszcza badania na jej potrzebę przeprowadzone, nabierają szczególnego znaczenia.

### **Przedstawienie rozprawy**

Praca liczy 316 stron i została napisana w języku angielskim. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, bibliografii, streszczenia, aneksu, wykazu wykresów, tabel oraz zdjęć. We wstępie (s. 5-24) – po przedstawieniu ogólnego wprowadzenia – opisano następujące części: "The main problem" (s. 8-9), "Formulating research hypotheses" (s. 9-10), "The research" (s. 10-11), "The current state of research" (s. 11-14), "Literature review" (s. 15-18), "Methodology" (s. 19-23), "Added-value of the work" (s. 23-24), "The structure of the work" (s. 24).

W rozdziale pierwszym (s. 25-92) odniesiono się do przemian, głównie komunikacyjnych, towarzyszących rozwojowi społeczeństwa informacyjnego. Stąd też zwrócono tu przede wszystkim uwagę na wpływ globalizacji i mediatyzacji na komunikację oraz edukację, a także na znaczenie technologii, jej rozwoju w kształtowaniu się tych dwóch obszarów: komunikacji i edukacji. Mając na względzie rozwój technologii – jako jeden z istotnych elementów determinujących komunikację i edukację – podjęto tu m.in. temat roli nadawcy i odbiorcy w tradycyjnych modelach komunikacji bezpośredniej oraz zapośredniczonej, bazującej na Sieci. W tej części pracy opisano również zagadnienie komunikacji jako wspólnoty (*idea of*

---

<sup>2</sup> K. Marcyński, *Kompetencja komunikacyjna. Studium medioznawcze*, Warszawa 2017, s. 23.

*communication as a community* – s. 69), a także ekologiczny model komunikacji D. Fouglera (*an ecological model of the communication* – s. 70-71), które wpisują się w komunikację dzielenia się wiedzą – fundamentalnej dla tematu przewodniego dysertacji. Następnie opisano e-learning i jego współczesne, i coraz bardziej ewoluujące formy. W ostatniej części niniejszego rozdziału odniesiono się do koncepcji "Learning Society" (s. 89-92), istniejącej już od lat 60-70. XX wieku i wyrażającej świadomość konieczności nieustannego kształcenia się, stanowiącej podstawę – jak to Autorka wyraziła – „kultury uczenia się przez całe życie” (s. 91).

W rozdziale drugim (s. 93-191) opracowano zagadnienie społeczeństwa informacyjnego jako środowiska stymulującego rozwój zawodowy. W pierwszej kolejności opisano kompetencje XX wieku charakterystyczne dla społeczeństwa informacyjnego, następnie koncepcję i technologię Wiki – Wikinomics i jej znaczenia dla e-learningu. W dalszej części tego rozdziału opisano kształcenie dorosłych i ideę kształcenia się przez całe życie w Europie, przedstawiając najpierw tło historyczne zagadnienia, następnie kształcenie nieformalne, jego znaczenie dla kształcenia ustawicznego. W niniejszym rozdziale zwrócono także uwagę na znaczenie mediów w uczeniu się przez całe życie: w świetle UNESCO (s. 149-160), OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (s. 161-171), Komisji Europejskiej (s. 171-173) i następnie opracowano zagadnienie uczenia się przez całe życie Polaków (s. 174-191).

W rozdziale trzecim (s. 192-269) odniesiono się do innowacyjnych praktyk bazujących na mądrości tłumu (*the wisdom of the crowd*). Zwrócono tu przede wszystkim uwagę na uczenie się poprzez współpracę (s. 194), znaczenie włączenia nauczania do codziennego elementu życia (s. 205-208), społeczności "crowd-learning" i korzyści wynikających z tej formy uczenia się (s. 217-227). W tym również rozdziale zaprezentowano badania własne na temat crowd-learningu grup społecznych w Polsce (s. 242-269).

W rozdziale czwartym (s. 270-277) przedstawiono najważniejsze dla pracy konkluzje, weryfikując przy tej okazji hipotezy przedstawione we wstępie pracy. Zamieszczono tu kluczowe wnioski, odpowiadając szczególnie na następujące pytania:  
1) Jaki jest stosunek polskiego społeczeństwa do idei uczenia się przez całe życie?

*Krzysztof Moryc*

2) Jakie rodzaje kształcenia nieformalnego wybierane są przez polskie społeczeństwo?  
3) Jakie nowe formy rozwoju zawodowego pojawiły się dzięki temu rozwojowi nowych mediów?  
4) Czy współczesne formy rozwoju zawodowego, bazujące na nowoczesnych technologiach komunikacyjnych, są postrzegane jako bardziej atrakcyjne niż tradycyjny model uczenia się?  
5) Jakie są plusy, minusy, możliwości i zagrożenia według uczestników i moderatorów crowd-learningu?

Na końcu pracy zamieszczono bibliografię podzieloną na następujące części: 1) Empirical studies (3 pozycje bibliograficzne), 2) Legal acts, reports and official documents (89 pozycji bibliograficznych), 3) Publications (300 pozycji bibliograficznych), 4) References (46 pozycji bibliograficznych). Po bibliografii zamieszczono streszczenie, aneksy i wykazy: wykresów, tabel oraz zdjęć.

### **Ocena zawartości merytorycznej pracy**

W ocenie merytorycznej niniejszej rozprawy należy uznać, iż jest to bardzo wartościowa, ważna i interesująca praca teoretyczno-empiryczna. Wartościowa, ponieważ w dużej mierze uzupełnia literaturę przedmiotu na temat crowd-learningu, porządkująca kluczowe dla tego zagadnienia terminy i zjawiska. Jest to również ważna rozprawa z tego względu, że odnosi się do sytuacji i stanu crowd-learningu w Polsce i na świecie, co może się przyczynić do większej popularyzacji badań tego zjawiska oraz samej formy uczenia się. Jest to także studium interesujące, ponieważ dotyczy metody uczenia się bardzo zróżnicowanej, bogatej, scalającej czynnik technologiczny, komunikacyjny, edukacyjny i społeczny. Mając na uwadze zawartość merytoryczną pracy, w pierwszej kolejności bardziej szczegółowo odniosę się do części teoretycznej, a następnie do części metodologicznej, mającej ważny ładunek treściowy recenzowanej tu rozprawy doktorskiej.

#### **A) Ocena części teoretycznej**

Autorka we wstępie zaznacza: "Głównym celem [niniejszej rozprawy – KM] jest lepsze zrozumienie zjawiska crowd-learningu w Polsce, które rozwinęło się dzięki mediom społecznościowym i ich funkcjom oraz wskazanie zmian społecznych i komunikacyjnych, które wpłynęły na rozwój nowych form doskonalenia

*Krzysztof Morys*

zawodowego” (s. 7)<sup>3</sup>. Po lekturze rozprawy należy uznać, iż ten cel został zrealizowany poprzez odpowiednio przygotowaną część teoretyczną i badawczą, a przy tym z dużą znajomością i zaangażowaniem w teoretyczną analizę zagadnienia crowd-learningu Autorki pracy.

Część teoretyczna (przedstawiona od strony: 25 do 242 (czyli od pierwszego do trzeciego rozdziału, dokładnie do paragrafu 3.4) została przygotowana z ogromną starannością na podstawie bogatej literatury polsko i anglojęzycznej. Autorka bardzo dobrze operuje zgromadzonymi źródłami, analizując je skrupulatnie, choć momentami można mieć wrażenie pewnego eklektyzmu treści pozbawionego krytycznej oceny. Niemniej, crowd-learning – jeszcze nie tak powszechny w Polsce – Autorka szczegółowo wyjaśniła poprzedzając dokładnym opisem zjawisk, stanowiących jego punkt wyjściowy czy innymi słowy stanowiących istotne elementy składowe crowd-learningu. A są to m.in.: mądrość tłumu, komunikacja za pomocą internetu, w tym szczególnie za pomocą mediów społecznościowych, społeczeństwo informacyjne. Co wydaje się być również interesujące i zasługujące na miano kompetencji badawczej i naukowej Autorki to zdecydowanie jej umiejętność pisania nie tylko o nowych zjawiskach społecznych, kulturowych, ale także o dobrze już znanych. Do takich należy m.in. zagadnienie społeczeństwa informacyjnego, mądrości tłumu, rozwoju technologii, mediów i komunikacji społecznej. Pisząc o znanych nam badaczom zjawiskach, odnieść można wrażenie, że towarzyszy Autorce pasja, chęć dokładnego ujęcia tematu, powolnego niekiedy delectowania się prezentowaną wiedzą.

Dzięki tej dokładnej analitycznej pracy pierwsza część rozprawy stanowi uporządkowane studium na temat społeczeństwa informacyjnego, komunikacji zapośredniczonej i edukacji w nowym środowisku medialnym. Mamy tu zatem do czynienia z bardzo istotną treścią z zakresu nie tylko teorii komunikacji zapośredniczonej, ale również teorii edukacji cyfrowej i społecznościowej (zdalnej), uzupełniającej tym samym stan badań z nauk o komunikacji społecznej i mediach w Polsce. Ta część pracy zdecydowanie zasługuje na popularyzację. Wielu bowiem

---

<sup>3</sup> „The main aim is to understand better the phenomenon of crowd-learning in Poland, which has developed thanks to social media and functions within them, to indicate social and communication changes that have influenced the development of new forms of professional development and to present their relationship with the mediation process” (s. 7).

*Krzysztof Kobuszko*

teoretyków (badaczy, naukowców), ale również praktyków (nauczycieli, specjalistów od IT, trenerów biznesu) mogłoby merytorycznie z niej bardzo skorzystać.

Ta część stanowi niezwykle ciekawe studium, lecz w tym miejscu można zadać pytania: Która definicja czy rozumienie crowd-learningu ostatecznie stały się podstawą do przygotowania narzędzia badawczego? Czy nie warto byłoby dwa pierwsze rozdziały scalić, nieco skrócić, aby szybciej przejść do tematu crowd-learningu i zacząć już to zagadnienie podejmować w rozdziale drugim, a tym samym więcej wysiłku i miejsca przeznaczyć na część badawczą? Dzięki temu praca w większym stopniu byłaby poświęcona crowd-learningowi. Ostatecznie jednak jestem w stanie zrozumieć argumenty Autorki przemawiające za obecnym układem pracy, przedstawioną tu strukturą części teoretycznej i bardziej rozbudowanym kontekstem analitycznym tytułowego zagadnienia.

## **B) Ocena części metodologicznej**

Znaczenie badań własnych przeprowadzonych na potrzeby recenzowanej rozprawy doktorskiej jest niewątpliwie duże. Autorka, można śmiało stwierdzić, jest odważną pionierką w samej koncepcji badań nad crowd-learningiem w Polsce. Podjęła się w nich:

- określenia zjawiska crowd-learningu w polskim społeczeństwie,
- zweryfikowania zaangażowania w kształcenie ustawiczne w Europie i w Polsce,
- przedstawienia korzyści wynikających z udziału w crowd-learningu,
- określenia motywów, dla których ludzie dzielą się wiedzą za darmo,
- określenia wytycznych dla polskiej platformy crowd-learningowej.

Większość z tych zamierzeń udało się Autorce zrealizować. Po uważnym wglądzie w badania można przedstawić pewne sugestie i spostrzeżenia. Odnosi się wrażenie, że żmudna i bardzo szczegółowa praca nad teorią i pojęciem crowd-learningu przekłada się na operacjonalizację badań w mniejszym stopniu niż można się było tego spodziewać. Zdecydowanie warto byłoby opisać bardziej szczegółowo metodologię badań własnych, m.in. proces badawczy i jego etapy. W samej prezentacji danych

*Krzysztof Mroczek*

zabrakło niekiedy precyzji i przez to wydaje się, że pisaniu tej części rozprawy towarzyszył Autorce pośpiech - w przeciwieństwie do pisania pierwszej. Przy niektórych wykresach i tabelach brakuje jasnej informacji na temat tego, czy mamy do czynienia z wartościami procentowymi czy liczebnymi (np. Wykres 29). Warto również przy tabelach i wykresach, dla czytelności prezentowanych danych, podawać (przypominać) liczbę „N”, a w opisach danych uwzględniać ją do interpretacji. Poza tym Autorka – pisząc o otrzymanych danych – sugeruje, że wynik dotyczy „polskiego społeczeństwa, a nie – jak wcześniej podano – jedynie aktywnych zawodowo, i przez to trudno czytelnikowi prawidłowo odczytać istotną prezentowaną wartość i ich interpretację (zob. s. 243)<sup>4</sup>.

Niemniej jednak – mimo niektórych metodologicznych mankamentów – chcę jeszcze raz podkreślić duże znaczenie zaprezentowanych tu badań, ale także docenić organizacyjne i logistyczne zaangażowanie Autorki w ich realizację. Ponieważ jest to szczególnie autorski wkład Pani mgr Sylwii Przybyło, w tym miejscu można zadać ich pomysłodawczyni i realizatorce dodatkowe pytania związane z badaniami i teorią crowd-learningu:

1) Czego – Pani zdaniem – zwolennicy edukacji formalnej mogą się nauczyć od zwolenników crowd-learningu?

2) Czy w dobie sztucznej inteligencji, Big Data i z tym związanych algorytmów crowd-learning, tak związany z ludzkim czynnikiem, z ideą wspólnoty dzielenia nie zostanie wyparty – jeśli tak, to dlaczego lub jeśli nie, to dlaczego?

3) Na ile komentarze użytkowników publikowane w mediach społecznościowych stanowią jakąś formę crowd-learningu?

4) Jaką definicję crowd-learningu – po napisaniu tej rozprawy – zaproponowałyby Pani?

---

<sup>4</sup> 18% of Polish society is already familiar with the term of crowd learning. The consciousness level of an existing phenomenon is absolutely low, however, the number of people engaged more or less in this kind of learning is larger. That statement is expressed by the next question (s. 243).



## **Ocena strony formalnej pracy**

### **A) Ocena układu pracy**

Układ pracy, opisany w części niniejszej recenzji zatytułowanej “Przedstawienie rozprawy” należy uznać, iż jest logiczny, spójny i poprawny. Niemniej jednak zauważa się pewne uwagi, które warto byłoby uwzględnić w pracy: 1) Konkluzje przedstawione w rozdziale czwartym – jak na taką bogatą pracę – wydają się być skromne. Otrzymane wyniki badań warto byłoby też odnieść do teorii wcześniej zaprezentowanej, konfrontując ją z badaniami własnymi; 2) W rozprawie doktorskiej brakuje zakończenia. Być może Autorka uznała, że skoro zostały w pracy zamieszczone konkluzje, zakończenia już nie trzeba pisać. Niemniej jednak zakończenie to bardzo potrzebna część pracy, nadająca jej większą spójność; korespondująca ze wstępem, zamykająca pracę swoistą strukturalną klamrą.

### **B) Ocena języka i stylu**

Język pracy zdecydowanie jest komunikatywny, poprawny stylistycznie. Należy tu docenić fakt, iż Autorka napisała swoją rozprawę doktorską w języku angielskim, rodzimym dla zjawiska crowd-learningu. Dla popularyzacji podjętego tu zagadnienia ma to ogromne znaczenie, a także dla naukowej oraz badawczej samodzielności i umiędzynarodowienia Autorki. Poza tym warto zauważyć, że styl recenzowanej tu rozprawy ma charakter naukowy. Zachowano w nim specyfikę pisania naukowego, spełniającego funkcje poznawcze, porządkujące wiedzę. Odpowiednio także są używane cytaty i sporządzane przypisy. Zdarzają się drobne uchybienia językowe, stylistyczne - jednak ich liczba jest niewielka. Należy uznać, iż Autorka opanowała w sposób sprawny technikę pisania pracy doktorskiej i wykazała się dużą dojrzałością formalno-naukową.

### **C) Ocena sporządzania bibliografii**

Zdecydowanie należy uznać, iż Autorka zgromadziła bardzo bogatą literaturę. Zgromadziła literaturę zarówno polskojęzyczną, jak i anglojęzyczną – aktualną, bo z bieżącego roku i ostatnich lat. Podział bibliografii przedstawia się następująco: 1)

*Krzysztof Morys*

Empirical studies (3 pozycje bibliograficzne), 2) Legal acts, reports and official documents (89 pozycje bibliograficzne), 3) Publications (300 pozycji bibliograficzne), 4) References (46 pozycje bibliograficzne). Taki układ jest jak najbardziej poprawny.

### **Konkluzja**

Mając na uwadze zawartość merytoryczną – teoretyczną i badawczą – rozprawy doktorskiej Pani mgr Sylwii Przybyło pt. „Crowd-Learning As a Method of Improving Vocational Skills In The Information Society By The Example Of Poland”, oceniam tę pracę bardzo pozytywnie. W tym miejscu gratuluję nie tylko Autorce, ale również medioznawczemu ośrodkowi badawczemu przy Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Promotorowi i Promotorowi Pomocniczemu podejmowania tematów ważnych, nowych, otwierających nowe horyzonty w naszej dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach w Polsce. Docenić tu także należy otwartość na pisanie rozpraw doktorskich w języku angielskim i tym samym umiędzynarodowienie kształcenia na poziomie studiów III stopnia. Biorąc zatem jeszcze raz pod uwagę wartość niniejszej dysertacji uznaję, że spełnia ona wymagania i warunki określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym. Tym samym wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Sylwii Przybyło do dalszych etapów przewodu doktorskiego, w tym do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.



.....  
*Ks. dr hab. Krzysztof Marcyński SAC, prof. UKSW*